

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Центр інноваційних освітніх технологій "PNU EcoSystem"

ЦИФРОВА ОСВІТА

Збірник наукових праць
За ред. І. Цепенди та О. Будник

ЦИФРОВА ОСВІТА

Збірник наукових праць
За ред. І. Цепенди та О. Будник

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Центр інноваційних освітніх технологій “PNU EcoSystem”

ЦИФРОВА ОСВІТА

Збірник наукових праць

За ред. І. Цепенди та О. Будник

Івано-Франківськ

2021

УДК 338.28:(004.08+621.377.6)

Ц75

Рекомендовано вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 2 від 02 березня 2021 року)

Авторський колектив: Л. Базюк, Т. Близнюк, О. Будник, О. Власій, О. Воробець, В. Гнезділова, О. Дзябенко, О. Дудка, Л. Ілійчук, О. Кондур, М. Котик, О. Кузишин, Г. Михайлишин, Л. Мідак, Т. Паска, Н. Рідей, О. Троценко, К. Фомін, І. Червінська

Рецензенти:

Н. В. Морзе – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Київського університету імені Бориса Грінченка, Україна.

П. С. Мазур – доктор наук габілітований, професор Державної Вищої Професійної Школи в Хелмі, директор Центру сучасної освіти SCHOLAR, Республіка Польща

Ц75 Цифрова освіта: збірник наукових праць / за ред. І. Цепенди та О. Будник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 296 с.

ISBN 978-966-640-497-1

У книзі зібрано наукові статті, які підготовлені та опубліковані у різних виданнях у рамках проекту програми ЄС ERASMUS+ K2 «Модернізація вищої педагогічної освіти з використанням інноваційних інструментів викладання – MoPED» (№586098-EPP-1-2017-1-UA-EPPKA2-SBHE-JP). Значна увага у пропонованому збірнику приділена питанням цифровізації освіти, використанню цифрових інструментів і ресурсів в освітньому процесі закладів різних типів, оновленню змісту STEAM-освіти, підвищенню якості надання освітніх послуг, розвитку медійної культури педагогів, упровадженню інноваційних технологій у роботі з студентами та ін.

Книга адресована здобувачам наукового ступеня, науково-педагогічним (педагогічним) працівникам закладів загальної середньої, передвищої та вищої освіти.

УДК 338.28:(004.08+621.377.6)

ISBN 978-966-640-497-1

© Л. Базюк, Т. Близнюк, О. Будник, О. Власій, О. Воробець, В. Гнезділова, О. Дзябенко, О. Дудка, Л. Ілійчук, О. Кондур, М. Котик, О. Кузишин, Г. Михайлишин, Л. Мідак, Т. Паска, Н. Рідей, О. Троценко, К. Фомін, І. Червінська, 2021.

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Європейська Комісія підтримує створення цієї публікації, яка відображає лише погляди авторів. Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що в ній міститься.

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons із зазначенням авторства — Некомерційна — Поширення На Тих Самих Умовах 4.0 Міжнародна (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

ЗМІСТ

Передмова (<i>І. Цепенда</i>)	6
---------------------------------------	---

Розділ І. РОЗВИТОК STEAM-ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Theoretical principles of using STEAM-technologies in the preparation of the teacher of the New Ukrainian school (<i>О. Будник</i>)	10
Використання інструментарію платформи GO-LAB для розвитку дослідницьких умінь школярів (<i>О. Будник, О. Дзябенко</i>)	20
Go-Lab Ecosystem: using Online Laboratories in a Primary School (<i>О. Dziabenko, О. Будник</i>)	45
STEAM-освіта в школах гірських регіонів: проблеми рівного доступу та шляхи впровадження (<i>І. Червінська</i>)	60
Defining and conceptualizing geocultural scientific literacy (<i>Т. Близнюк</i>)	71
Specifics of visualization of study material with augmented reality while studying natural sciences (<i>Л. Midak., О. Kuzyshyn, L. Baziuk</i>)	79
Use of gadgets in biology classes as a means of increasing students' motivation (<i>В. Gniezdilova</i>)	90

Розділ ІІ. СУСПІЛЬНІ ВИКЛИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Formation of teachers' digital competence: domestic challenges and foreign experience (<i>Т. Близнюк</i>)	100
Підготовка вчителя до розвитку цифрової грамотності учнів Нової української школи (<i>О. Будник</i>)	108
Використання методик змішаного навчання у закладі вищої освіти (<i>О. Будник</i>)	120
Інформаційні технології у контексті формування цифрової компетентності майбутніх учителів (<i>О. Воробець</i>)	136
Перспективи використання інформаційних та комунікаційних технологій у гірських школах Українських Карпат (<i>Т. Близнюк</i>)	144
Use of Information and Communication Technologies in the Inclusive Process of Educational Institutions (<i>О. Будник, М. Котик</i>)	151
Сучасні вимоги щодо розробки та впровадження електронних підручників в освітній процес початкової школи (<i>Л. Лійчук</i>)	162

Electronic educational resources as a means of formation of digital competence of primary school students in the process of online and offline education (*T. Blyznyuk, O. Trotsenko*) 172

Шляхи формування інформаційно-цифрової компетентності учасників освітнього процесу (*О. Власій, О. Дудка*) 184

Розділ III. МЕДІАОСВІТА ТА БЕЗПЕКА ПОВЕДІНКИ В ІНТЕРНЕТІ

Медіапростір гірської школи: змістове наповнення та соціокультурна трансформація (*І. Червінська*) 204

Медіаграмотність педагогів гірських шкіл регіону Українських Карпат у контексті викликів сьогодення (*І. Червінська*) 213

Unsupervised use of gadgets as a cause of cyberbullying among primary school children (*T. Blyznyuk*) 221

Розділ IV. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА

Діагностика управлінсько-квалітологічної компетентності здобувачів освіти у закладах вищої освіти (*О. Будник, О. Кондур, Г. Михайлишин, Н. Рідей*) 232

Innovative Competence of a Teacher: best European Practices (*О. Budnyk*) 244

Educational innovations and technological advancement in English language teaching: training teachers for NUS (*T. Blyznyuk*) 261

Формування цифрової компетентності майбутнього педагога-дослідника (*О. Будник*) 269

Інноваційні методи навчання майбутніх вчителів в умовах гірської школи Українських Карпат (*Т. Паска*) 275

Interaction of subjects of the Educational Process of Primary School: results of experimental research (*K. Fomin, O. Budnyk*) 287

ТАРАС ПАСКА⁸⁵**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ
ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ГІРСЬКОЇ ШКОЛИ УКРАЇНСЬКИХ
КАРПАТ⁸⁶****INNOVATIVE METHODS OF TEACHING PROSPECTIVE
TEACHERS IN MOUNTAIN SCHOOL OF THE UKRAINIAN
CARPATHIANS**

У статті розкрито роль і значення інноваційних підходів та методів навчання майбутніх педагогів гірських закладів загальної середньої освіти Українських Карпат. Наголошується на важливості вивчення науковцями проблеми взаємовідносин людини і гірського середовища Карпат, геопсихічних і геоетнологічних особливостей гірських жителів в контексті формування інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти. Автор відзначає провідну роль Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника у забезпеченні фахівців практично з усіх педагогічних спеціальностей для гірських закладів освіти Івано-Франківщини. У цьому ЗВО апробовано різноманітні інноваційні методики, спрямовані на формування у майбутніх вчителів соціально-психологічної та професійної готовності до роботи у віддаленій та важкодоступній гірській місцевості. У дослідженні окреслено низку специфічних факторів, як негативних, так і позитивних, що впливають на освітній процес у гірських регіонах. Проаналізовано інноваційний досвід першого і єдиного в Україні комплексного проекту,

⁸⁵ Аспірант, фахівець навчально-методичного відділу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Україна. ORCID: 0000-0002-4579-388X.
taraspaska5@gmail.com

⁸⁶ Паска Т. Інноваційні методи навчання майбутніх вчителів в умовах гірської школи Українських Карпат. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету: Спецвипуск «Нові педагогічні підходи в STEAM освіті». 2019. С. 231-240.
<http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/208/pdf#.Xhzijsj7TIU>

спрямованого на вивчення впливу гірського середовища на розвиток, навчання і виховання здобувачів освіти. Міжнародний науково-дослідний проект «Гірська школа Українських Карпат» став ефективним чинником поєднання науки і практики в умовах глобалізації. Він привернув увагу не лише дослідників в Україні, але й науковців США та ряду європейських країн. Висвітлено внесок творчої навчально-наукової лабораторії Міжнародного проекту «Гірська школа Українських Карпат» у розробку і популяризацію інноваційних методів підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів для Карпатського регіону. Обґрунтовано важливість взаємозв'язку навчально-пізнавальної, наукової, пошуково-дослідницької та практичної підготовки майбутніх вчителів. Окреслено проблематику наукових розробок викладачів університету, пов'язаних із формуванням інноваційного потенціалу та інноваційного мислення сучасного педагога, його професійною мобільністю та професійною культурою. Доведено доцільність збагачення змісту навчальних дисциплін інноваційною складовою, наголошено на важливості використання етнокультурного потенціалу Карпатського регіону у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів.

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка; інноваційні методи навчання; інноваційний досвід; етнокультурний потенціал; Карпатський регіон; професійна мобільність; розвиток особистості.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Сьогодні у системі вищої освіти України все більшої актуальності набирає тенденція до посилення інноваційності у сфері підготовки педагогічних кадрів. Сучасне українське суспільство потребує нової генерації фахівців, котрі здатні швидко засвоювати і якісно використовувати останні досягнення науково-технічного прогресу, вміють вирішувати нестандартні проблеми, що виникають під час їхньої професійної діяльності, та вдосконалювати свої професійні якості. Особливого значення набуває усвідомлення даної проблеми в контексті охорони та сталого розвитку Українських Карпат, про що свідчить Карпатська конвенція семи країн цього регіону, прийнята ще у 2003 році.

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника (далі – ПНУ ім. В. Стефаника) спрямовує свої зусилля на підготовку вчительських кадрів до роботи в особливих, не завжди сприятливих умовах гірської та високогірної місцевості Карпатського регіону. Адже до складу Івано-Франківської області входять вісім адміністративних гірських районів – Верховинський, Косівський, Коломийський, Надвірнянський, Яремчанський (етнографічний регіон Гуцульщина), Богородчанський, Долинський, Рожнятівський (етнографічний регіон Бойківщина).

У зв'язку з потребою всебічного вивчення впливу гірського середовища на розвиток, навчання і виховання здобувачів освіти, ефективною підготовкою і перепідготовкою педагогічних кадрів для Карпатського регіону в університеті

розроблено і успішно реалізується перший і єдиний в Україні комплексний Міжнародний науково-дослідний проект «Гірська школа Українських Карпат». Науковці, викладачі університету, об'єднані навколо проекту, здобули цінний інноваційний досвід, спрямований на формування професійної готовності майбутніх вчителів до роботи в гірській школі. Він переконує у необхідності і важливості взаємозв'язку навчально-пізнавальної, наукової, пошуково-дослідницької та практичної підготовки педагогічних кадрів.

Серед важливих інноваційних напрямів і підходів до роботи щодо підготовки і перепідготовки вчителів гірських закладів освіти слід виділити створення творчої навчально-наукової лабораторії Міжнародного проекту «Гірська школа Українських Карпат», організацію регіонального експериментального майданчика «Розвиток особистості молодшого школяра в умовах гірського середовища», започаткування наукового фахового видання з педагогічних наук «Гірська школа Українських Карпат», відкриття кафедри професійної освіти та інноваційних технологій.

Використання широкої палітри інноваційних методик, засобів і прийомів у навчально-виховному процесі з майбутніми вчителями в умовах ПНУ ім. В. Стефаника дало змогу забезпечити якісний рівень фахової, методичної та психолого-педагогічної підготовки студентської молоді, формування «інноваційного фахівця» закладу загальної середньої освіти Українських Карпат.

Аналіз наукових досліджень. Теоретичні і практичні питання впровадження інноваційних підходів, технологій у закладах вищої освіти розглядалися у працях науковців В. Андрушенка, І. Дичківської, В. Кременя, А. Кузьмінського, В. Лугового, В. Морозова, Т. Сауха, П. Туркот, Д. Чернілевського та ін. Ґрунтовний аналіз різноманітних аспектів сталого розвитку Українських Карпат та актуальні проблеми сучасної педагогічної освіти в цьому регіоні висвітлювали українські дослідники І. Бех, Н. Бібік, В. Бондар, Г. Васянович, М. Євтух, І. Жданова, К. Журба, В. Мелешко, І. Руснак, І. Шапошнікова та ін. Науковці Прикарпаття результати своїх досліджень з проблем інноваційних методів навчання майбутніх вчителів гірської школи систематично публікують на сторінках наукових фахових журналів ПНУ ім. В. Стефаника «Гірська школа Українських Карпат», «Освітній простір України», «Обрії», «Галичина», «Карпати: людина, етнос, цивілізація», «Психологія особистості».

Проблеми модернізації системи вищої освіти в умовах інформаційного суспільства знайшли своє відображення в публікаціях О. Будник, Т. Завгородньої, В. Костіва, Н. Лисенко, Н. Луцан, Г. Михайлишин, Ю. Москаленка, З. Нагачевської, Я. Никорака, М. Оліяр, І. Червінської. Актуальні питання професійної підготовки майбутніх педагогів Карпатського регіону розглядають у своїх дослідженнях М. Василик, С. Довбенко, І. Зеленчук, Л. Ілійчук, Л. Наконечна, С. Романюк, Л. Савченко, А. Струк, К. Фомін, Л. Хімчук, О. Цюняк. На необхідність і актуальність використання регіонального етнографічного компоненту в навчально-виховному процесі ЗВО,

підготовку майбутнього фахівця гірської школи в контексті етнокультурної парадигми звертають увагу науковці І. Бай, Г. Білавич, Л. Геник, М. Гнатюк, О. Джус, О. Деркачова, Л. Калуська, В. Лаппо, І. Макарук, О. Поясик, Б. Савчук, О. Хрущ, А. Червінський.

Виокремлення аспектів проблеми, які ще недостатньо вивчені. Проблема формування сприятливого інноваційного навчального середовища у процесі підготовки педагогічних кадрів для гірського регіону Українських Карпат вивчена ще недостатньо. Зокрема, мало на даний час наукових публікацій про можливості етнокультурного потенціалу Карпатського регіону для професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів гірських закладів освіти. Недостатньо досліджена проблема застосування методу STEAM-проектів у процесі формування дослідницьких умінь студентів педагогічних спеціальностей. Немає достатньої кількості наукових повідомлень про формування компетентності майбутніх учителів у сфері інноваційних методів подолання професійного вигорання.

Формулювання мети та завдань статті. Мета статті – розглянути особливості використання інноваційних методів навчання майбутніх вчителів гірських закладів загальної середньої освіти Українських Карпат.

Відповідно до мети окреслено завдання: охарактеризувати роль ПНУ ім. В. Стефаника у забезпеченні педагогічними кадрами гірських регіонів Івано-Франківщини; привернути увагу до інноваційних проектів та підходів ЗВО у процесі професійно-педагогічної підготовки студентів; виявити основні проблеми та труднощі інноваційного забезпечення освітнього простору Прикарпаття та розкрити окремі підходи і шляхи до їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. У процесі реформування системи освіти в Україні спостерігається тенденція до посилення інноваційності у сфері підготовки педагогічних кадрів. Стратегічні напрями інноваційних перетворень в освітянській галузі визначені в Законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.» (2012), Концепції Нової української школи (2016). Вони спрямовані на підготовку висококваліфікованого компетентного педагога, конкурентоздатного на сучасному ринку праці, який вільно орієнтується в суміжних галузях знань, добре володіє навиками проектної та науково-дослідницької діяльності, готовий до систематичного професійного зростання.

Провідним закладом вищої освіти Івано-Франківщини, який здійснює підготовку вчителів для гірських шкіл, є ПНУ ім. В. Стефаника. Це поліфункціональний навчальний комплекс, який об'єднує розгалужену мережу структурних підрозділів: 11 факультетів, 4 навчально-наукових інститути, 1 коледж, 3 навчально-консультаційні центри, 11 наукових лабораторій. На 78 кафедрах університету працює близько однієї тисячі викладачів, серед них 135 докторів наук, професорів, 629 кандидатів наук, доцентів. За усіма напрямками і спеціальностями тут здобувають освіту 14,5 тисячі студентів, навчаються понад 330 аспірантів, близько 30 докторантів. Університет пропонує програми підготовки за 99 спеціальностями освітнього рівня бакалавра та 102

спеціальностями освітнього рівня магістра. ПНУ ім. В. Стефаника здійснює навчання фахівців практично з усіх педагогічних спеціальностей для багатьох областей України, зокрема і для її Карпатського регіону [4].

На території Українських Карпат сьогодні проживає майже 1,3 мільйона мешканців, які зберегли унікальне різноманіття етнокультурної спадщини (рис.1). Своєрідні етнографічні регіони, які впродовж віків сформувалися в гірській місцевості – Гуцульщина, Бойківщина та Лемківщина, відрізняються певними особливостями не лише від інших українських земель, але й між собою.

Карпатський регіон охоплює площу 56,6 тисяч кв. кілометрів і окреслюється межами чотирьох адміністративних областей – Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької, Закарпатської. На його території в даний час статус гірських, відповідно до українського законодавства, мають 712 населених пунктів (рис.2). У загальній кількості гірських поселень абсолютну більшість становлять села (94,4%), решта – селища міського типу і міста [3].

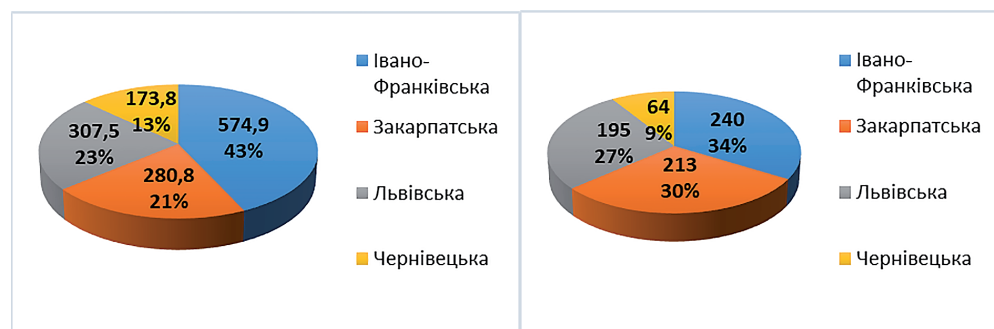

Рис.1. Чисельність жителів гірських населених пунктів Карпатського регіону (тис. осіб)

Рис.2. Розподіл гірських населених пунктів Карпатського регіону за адміністративними областями

Проблема взаємовідносин людини й гірського середовища Карпат, впливу гір на розвиток і виховання молодого покоління, формування його світогляду, вже тривалий час привертає увагу науковців та освітян. Адже, як наголошується у Карпатській конвенції семи країн цього регіону, прийнятій у 2003 році, охорона і сталий розвиток Карпат необхідні для «поліпшення якості життя, зміцнення місцевих економік та громад, збереження природних цінностей та культурної спадщини» [6].

Пріоритетним чинником розвитку духовної культури горян сьогодні є освіта. Слід зазначити, що у 27 гірських районах Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської та Чернівецької областей в даний час функціонує 535 загальноосвітніх навчальних закладів. У них навчається близько 79 тисяч учнів, що становить 2% від їхньої загальної кількості в державі (рис.3, 4) [2].

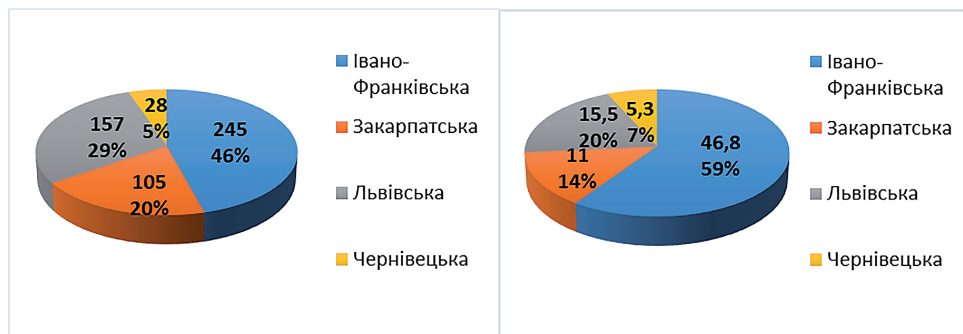

Рис.3. Мережа гірських шкіл Карпатського регіону станом на 2017 р.

Рис.4. Чисельність учнів гірських шкіл Карпатського регіону України (тис. осіб)

У процесі підготовки педагогічних кадрів для гірської школи важливо зацентувати увагу на тому, що розвиток шкільної освіти в Карпатському регіоні відбувається в особливих, не завжди сприятливих умовах. На це впливає низка специфічних факторів, таких як:

- ландшафтно-природні особливості гір, що спричиняють складні кліматичні умови;
 - рідкорозселеність та значна віддаленість окремих присілків, кутків, осель від закладів освіти;
 - монофункціональний характер господарювання;
 - збіднений ринок праці у гірських селищах;
 - посилена трудова міграція дорослого населення в інші регіони країни та за кордон;
 - складні демографічні процеси;
 - віддаленість від великих культурно-освітніх та науково-методичних центрів;
 - відсутність стратегії і конкретних планів розвитку багатьох сільських територій, місцевого партнерства щодо розвитку освітніх закладів.
- Однак освітній процес у гірських регіонах має і ряд суттєвих переваг:
- близькість до унікальної гірської природи створює особливе духовно-екологічне середовище для розвитку дітей;
 - реальні можливості ознайомлення учнів з природними ландшафтами передгірської і гірської частини Карпатського краю, їх вивченням та дослідженням;
 - можливість наочної демонстрації тих змін в природі, які відбуваються під впливом технічного прогресу і споживацького ставлення людини до природних багатств;
 - збереження автентичної народної культури корінних жителів Карпат (гуцулів, бойків, лемків), їх своєрідного побуту, звичаїв, традицій, обрядів, вірувань, особливого говору;
 - широкий розвиток оригінальних художніх ремесел і промислів, народного декоративно-прикладного мистецтва;

- особливе світосприймання і світорозуміння горян, їхні життєві цінності, душевне здоров'я, оптимізм, власна система життєзабезпечення в складних природно-географічних умовах;
- великі можливості поєднання навчання з працею, оволодіння професійною освітою, участі в громадських проектах.

Серед інноваційних напрямів роботи щодо підготовки і перепідготовки кадрів для шкіл Карпатського регіону, які реалізуються в ПНУ ім. В. Стефаника, виділяється своєю актуальністю Міжнародний науково-дослідний проект «Гірська школа Українських Карпат» (далі – Міжнародний проект). Він був започаткований у 2006 році науковцями кафедри теорії та методики початкового навчання як колективне регіональне наукове дослідження. Першим керівником Міжнародного проекту став кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри Василь Хрущ (1935-2018) – автор понад 180 наукових праць, присвячених проблемам гірської школи, експерт з глобалізаційних змін у гірських регіонах Міжнародної асоціації дослідників гір (MRI, Берн). У даний час керівником Міжнародного проекту є доктор політичних наук, професор, ректор ПНУ ім. В. Стефаника Ігор Цепенда.

Головна ідея Міжнародного проекту полягає в тому, що «розвивати Карпатський регіон необхідно через школу, освіту і науку. В гори має прийти висока сучасна наука, наукомісткі технології, а не потужна промисловість, яка неминуче порушить суспільний і природньо-екологічний баланс» [5, С. 26].

Основні завдання Міжнародного проекту, сформульовані на початку його реалізації, продовжують залишатися в полі зору прикарпатських науковців. Серед них:

- дослідження специфіки навчання, виховання і розвитку учнів в умовах гір;
- наукове обґрунтування принципів, змісту, форм і методів роботи гірської школи;
- використання нових інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційного навчання для покращення роботи гірських шкіл, у тому числі створення системи надання науково-методичної допомоги вчителям;
- оновлення змісту, форм і методів підготовки вчителів, вихователів дошкільних закладів, практичних психологів, соціальних педагогів у закладах вищої освіти для роботи в гірських освітньо-виховних установах;
- проведення порівняльного аналізу наукових концепцій, підходів, розробок та практичного досвіду з проблем функціонування гірських шкіл України з іншими країнами Європи і світу [5, С. 24].

Керівник Міжнародного проекту І. Цепенда наголошує, що «в умовах глобалізації цей та подібні проекти сприяють розв'язанню конкретних проблем, що постають перед місцевими громадами, допомагають запобігти негативним впливам, які нівелюють національну та етнічну самобутність населення гірських регіонів» [7, С. 5].

Актуальність проблем сталого розвитку гірських територій, підготовки педагогічних кадрів для роботи в умовах гірського середовища для багатьох країн світу сприяла встановленню ділових відносин ПНУ ім. В. Стефаника з ученими і вчителями-практиками країн-партнерів. До проекту долучилися університети і наукові центри США, Польщі, Словаччини, Австрії, Румунії, Угорщини, Болгарії, Словенії, Швейцарії та ін.

Проблеми інноваційних методів навчання майбутніх фахівців гірської школи, їх професійної мобільності в полікультурному просторі освіти, етнокультурного і виховного потенціалу Українських Карпат обговорювалися під час проведення Міжнародних науково-практичних конференцій з проблем сталого розвитку гірського регіону на базі ПНУ ім. В. Стефаника (2008, 2013, 2017 рр.), Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій» (2018), а також низки спільних симпозіумів, семінарів, виставок на міжнародному рівні.

Науковці кафедри педагогіки початкової освіти спільно зі студентами проводять інноваційну науково-дослідницьку роботу в рамках створеного в 2010 році регіонального експериментального майданчика «Розвиток особистості молодшого школяра в умовах гірського середовища». Він охоплює початкові класи закладів загальної середньої освіти Яремчанської міської ради – Поляницької ЗОШ I-II ст., Татарівської ЗОШ I-II ст., Яблуницької ЗОШ I-III ст., Микуличинської ЗОШ I-III ст. Вибір шкіл був зумовлений тим, що саме в цьому регіоні відбуваються найбільш активні зміни соціально-культурного спрямування, посилений вплив значної частини вихідців із інших регіонів країни, нових забудовників і туристів (гірськолижний курорт «Буковель») на традиційну культуру, традиції, уклад життя й діяльності місцевого населення.

Дослідники М. Євтух та І. Червінська слушно підкреслюють, що «підготовка майбутнього вчителя, здатного до професійної мобільності в умовах діяльності шкіл гірського регіону, буде ефективною, якщо вона розгортається в спеціально організованому освітньому просторі і вирішує такі завдання: формування готовності майбутнього вчителя до змін та інновацій; навчання вмінню здійснювати діяльність в умовах постійних змін» [1, С. 129].

П'ять років ефективно працює творча навчально-наукова лабораторія Міжнародного проекту «Гірська школа Українських Карпат». Місія лабораторії звучить символічно: «З гірської школи – у широкий всесвіт». Метою діяльності цього підрозділу, зокрема, є: забезпечення науково-методичної складової та практико-зорієнтованого підходу до організації освітнього процесу в ЗВО; створення інноваційних продуктів діяльності та педагогічного інструментарію, необхідного для навчання майбутніх вчителів гірських шкіл; координація наукової роботи викладачів, педагогів, студентів (магістрантів) та ін.

На базі лабораторії практикуються цікаві інноваційні проектно-інтегровані методи і технології навчання. Зокрема, проводяться презентації

творчих науково-дослідницьких проектів студентів педагогічного факультету, присвячених народним промислам і ремеслам Карпатського регіону.

Так, програма захисту проекту на тему «Вишиванка: вчора, сьогодні, завтра» включала екскурс в історію виникнення українських вишиванок, цікаву інформацію про народну вишивку, презентацію про значення окремих символів на вишиванці, опис художніх особливостей орнаменталістики вишитих виробів різних народів та етнографічних груп, які проживають в Українських Карпатах. Захист проекту передбачав також проведення інтерв'ю з сучасними стилістами та дизайнерами українських вишиванок, показ авторських відеосюжетів про відповідальний процес підбору полотна, ниток та безпосереднього вишиття сорочок, скатертин, серветок, килимів, подушок, рушників, суконь та інших виробів народними майстрами Карпатського краю, майстер-класи з техніки гуцульської та бойківської вишивки.

З 2017 року в ПНУ ім. В. Стефаника створено кафедру професійної освіти та інноваційних технологій, яка координує зусилля викладацького складу з модернізації освітнього простору ЗВО в умовах інформаційно-технологічного суспільства. У рамках міжнародного проекту MoPED: «Модернізація педагогічної вищої освіти з використання інноваційних інструментів викладання» (№ 586098-EPP-1-2017-1-UA-EPPKA2-SVNE-JP) програми ЄС Еразмус + KA2 кафедрою проведено серію навчальних тренінгів, спрямованих на формування професійної майстерності, медіаосвітньої грамотності та цифрової компетентності педагогів. Учасники тренінгів через низку практико-зорієнтованих завдань та інтерактивних вправ, практичних воркшопів ознайомилися з шляхами використання елементів STEM-освіти в сучасному освітньому процесі з метою розвитку креативного мислення учнів, способами застосування інноваційних технік зворотнього зв'язку у процесі взаємодії викладача та студента, вчителя та учня, менеджерськими пріоритетами сучасного вчителя.

Серед інноваційних проектів університету, до яких залучені майбутні вчителі гірської школи – Міжнародна Карпатська мовна школа, Університет обдарованої дитини, Психологічний кіноклуб, Школа педагога-організатора, «Університет для всіх», фестиваль освітніх інновацій «Освітній хайп», «Фестиваль науки», Проектно-освітній центр «Агенти змін».

Студенти педагогічного факультету з цікавістю взяли участь у таких інноваційних заходах: Тиждень Духовної Віднови, Міжнародний фестиваль фентезі «Брама», хакатон «Інклюзивна освіта: шлях до успіху», профорієнтаційний квест, педагогічний та літературний бранч, книжковий фестиваль «Слово» та ін.

Проведено міжуніверситетський літературно-освітній воркшоп «Інноваційні підходи у філологічній освіті», тимбілдінг «Основи ефективної взаємодії», педагогічну майстерню «Ігрові технології в Новій українській школі: зміст, методи, форми», тренінг «Методика дослідницького STEAM-навчання у Новій українській школі», практикум «Корекційно-розвивальна робота щодо подолання психофізичних і мовленнєвих порушень у дітей в

умовах інклюзивного навчання», тренінг «Театралізовані форми роботи в педагогічній практиці».

Науковці ПНУ ім. В. Стефаніка розробили і впроваджують у практику чимало інших інноваційних моделей використання етнокультурного потенціалу Карпатського регіону, які сприяють професійному становленню і самовизначенню студентської молоді та є важливою складовою STEAM-освіти майбутніх педагогів. Серед них – ділові ігри, аукціони народознавчих ідей, тренінг-навчання, конкурси-імпровізації, кейс-метод, методи «Ток-шоу», «Коло ідей», дискусії з етнокультурної тематики, етнографічні екскурсії та експедиції і т. п. З цією метою інноваційною складовою збагачено навчальні спецкурси, які читаються студентам педагогічних спеціальностей («Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Соціальна робота і соціальна педагогіка»), зокрема такі, як «Гірська школа: особливості і проблеми діяльності», «Жителі гір: психологія, традиції, звичаї», «Народно-педагогічні традиції горян», «Технології організації виховного простору гірських шкіл».

Дедалі більша увага в інноваційному освітньому просторі Прикарпаття акцентується на таких діяльнісних технологіях, що формують ініціативність, креативність, самостійність і відповідальність студентів, як залучення молоді до масових заходів, спрямованих на відродження й активне функціонування культур різних етнічних спільнот та етнографічних груп. Чимало майбутніх педагогів беруть участь у Міжнародних Гуцульських фестивалях, які щороку по черзі проходять у всіх гуцульських районах Прикарпаття, Буковини і Закарпаття, Міжнародних фестивалях «Карпатський простір» (Івано-Франківськ), етнофестивалях «Карпатське коло» (Шешори), «Барви дитинства» (Івано-Франківськ), «Писанка» (Коломия), «Етноплей» (Надвірна), «Барвограй» (Яворів), «Великдень у Космачі» (Космач), «Мальований дзбаник» (Косів), «Лудине» (Косів), «Гражда Fest» (Київ), «Via Carpatia» (Верховина) та ін.

Студентська молодь – активний учасник свят митців народних художніх промислів, таких як «Косівщина – перлина Гуцульщини» (Косів), «Фольклорне подвір'я» (Надвірна), «Ремісничча палітра Прикарпаття» (Івано-Франківськ), щорічного обласного конкурсу декоративно-ужиткового мистецтва «Знай і люби свій рідний край» (Косів). У 2017 р. викладачі і студенти ПНУ ім. В. Стефаніка долучилися до проведення Міжнародного фестивалю гірських професій, який вперше відбувся в Україні на базі туристичного комплексу «Мигове» у Вижницькому районі Буковини.

Одним з пріоритетних напрямів інноваційного наповнення навчально-виховного процесу в університеті стала музейна педагогіка. З цією метою проводяться навчальні заняття у формі інтерактивних екскурсій, коли студенти стають не просто пасивними слухачами, але й активними учасниками певного музейного заходу. При цьому вони отримують додаткові та альтернативні знання, які неможливо отримати повною мірою в інших культурно-освітніх закладах. Актуальні музейно-педагогічні програми для студентської молоді впроваджують у практичну діяльність народний музей

освіти Прикарпаття (Івано-Франківськ), Національний музей народного мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. Й. Кобринського (Коломия), Музей писанкового розпису (Коломия), музей історії Надвірнянщини, Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини, Яремчанський музей етнографії та екології Карпатського краю, Регіональний історико-краєзнавчий музей Гуцульщини (Верховина), музей нафтопромислів Галичини (Надвірна), літературно-краєзнавчий музей Марійки Підгірянки (Білі Ослави), музей історії підпільної Української Греко-Католицької Церкви (Фитьків), Делятинський краєзнавчий музей, а також ряд приватних етнографічних музеїв.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновки, що формування професійної готовності майбутніх фахівців до педагогічної діяльності в умовах гірської школи може успішно здійснюватися у ЗВО шляхом застосування інноваційних методів і підходів до організації та проведення навчально-виховного процесу. Практичний досвід ПНУ ім. В. Стефаника щодо підготовки педагогічних кадрів для Карпатського регіону значною мірою сприяє вирішенню низки проблем: закріплення випускників університету в гірській місцевості; вмiле використання ними потенційних навчально-виховних можливостей освітнього простору, в якому працюють гірські школи; успішна співпраця з усіма учасниками освітнього процесу. У результаті сьогодні заклади загальної середньої освіти, що мають статус гірських, в Івано-Франківській області на 100% забезпечені педагогічними кадрами. Відмінність у рівні освіти між гірськими і негірськими школами несуттєва. Частка педагогічних працівників з повною вищою освітою в гірському регіоні становить 70%.

Подальшого дослідження потребує вивчення можливостей сучасної STEAM-освіти в ЗВО щодо забезпечення готовності молодшої особистості до роботи в умовах поліетнічності і поліконфесійності сучасного українського суспільства та полікультурності світу.

Необхідно більш активно досліджувати і популяризувати зарубіжний досвід підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів для закладів освіти гірських регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Євтух М., Червінська І. Професійна мобільність учителів гірських шкіл у сучасному освітньому просторі: проблеми та перспективи розвитку. Гірська школа Українських Карпат. 2016. №14. С. 126-132.
- [2] Красняков Є. Території зі статусом гірських потребують підтримки держави. URL: <http://www.golos.com.ua/article/290998>
- [3] Пітюлич М. Регулювання розвитку гірських територій в умовах модернізації економіки України: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра

- економ. наук: 08.00.05. Львів, 2015. 462 с. URL: // ird.gov.ua/irdd/d20160322_a805_PityulychMM.pdf.
- [4] Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника: веб-сайт. URL: <https://pnu.edu.ua/>
- [5] Проект наукового дослідження «Гірська школа. Стан. Проблеми. Перспективи розвитку». Гірська школа Українських Карпат. №1. 2006. С. 23-74.
- [6] Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат: ратифіковано Законом України від 07.04.2004, № 1672-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164
- [7] Цепенда І. Регіональні проекти як ефективна форма поєднання науки і практики в умовах глобалізації. Гірська школа Українських Карпат. 2017. №17. С. 5.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Yevtukh M., Chervinska I. (2016) Professional mobility of teachers mountain school in the modern educational space: problems and prospects for development. Mountain School of the Ukrainian Carpathians, 14, 126-132. (in Ukrainian).
- [2] Krasniakov Ye. (2017) Territories with mountain status need to be developed. URL: <http://www.golos.com.ua/article/290998> (in Ukrainian).
- [3] Pityulych M. (2015) Regulation of development of mountain territories in conditions of modernization of the Ukrainian economy. 462. URL: // ird.gov.ua/irdd/d20160322_a805_PityulychMM.pdf. (in Ukrainian).
- [4] Vasyl Stefanyk Precarpathian National University: website. URL: <https://pnu.edu.ua/>. (in Ukrainian).
- [5] Project of scientific research "Mountain school. State. Problems Development prospects" (2006). Mountain School of the Ukrainian Carpathians, 1, 23-74. (in Ukrainian).
- [6] Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians: ratified by the Law of Ukraine (2004), 1672-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164. (in Ukrainian).
- [7] Tsependa I. (2017) Regional projects as an effective form of a combination of science and practice in a globalized world. Mountain School of the Ukrainian Carpathians, 17, 5. (in Ukrainian).

The article reveals the role and significance of innovative approaches and methods of teaching prospective pedagogues in mountain secondary educational institutions of the Ukrainian Carpathians. It is emphasized the importance of studying the problems of human relations and the mountain environment of the Carpathians, geopsychic and geoethnological features of mountain inhabitants in the context of the formation of an innovative educational environment in a higher educational institution. Author highlights the leading role of V. Stefanyk

Precarpathian National University in providing specialists in practically all pedagogical specialties for mountain institutions of Ivano-Frankivsk region. Various innovative methods, aimed at training socio-psychological and professional readiness of prospective teachers in distant and hard-to-reach mountain areas, are approved here. The study outlines a number of both negative and positive specific factors that affect the educational process in mountainous regions. The innovative experience of the first and only integrated project in Ukraine, aimed at studying the influence of the mountain environment on the student's development, training and education, is analyzed. The international scientific project "Mountain School of the Ukrainian Carpathians" has become an effective factor in combining science and practice in a globalized world. It drew attention not only to researchers in Ukraine, but also to scholars in the United States and a number of European countries. Creative educational laboratory contribution of the International project "Mountain School of the Ukrainian Carpathians" is highlighted in the development and popularization of innovative methods of training and retraining of pedagogical staff for the Carpathian region. The importance of educational, cognitive, scientific, research and practical correlation in prospective teachers training is substantiated. Issues of the university teaching staff scientific works on the formation of innovative potential and innovative thinking of modern pedagogue, his/her professional mobility and professional culture are outlined. The expediency of enriching the content of theoretical disciplines with the innovative component is proved, and the importance of using ethnic and cultural potential of the Carpathian region in professional pedagogical training of the prospective teachers is emphasized.

Key words: *professional pedagogical training; innovative teaching methods; innovative experience; ethnic and cultural potential; the Carpathian region; professional mobility; personality development.*